

Juhised meessoost perevägivallatsejatele mõeldud programmide standardite väljatöötamiseks

Version 1.1

Sissejuhatus

Meeste vägivalda naiste vastu esineb igas Euroopa riigis ning see on tõsine ja laialtlevinud probleem. . Naiste vastu suunatud vägivald on ajalooliselt kujunenud meeste ja naiste vaheliste ebavõrdsete võimusuhte tagajärg, mis on viinud meeste ülemvõimu ja naiste diskrimineerimiseni ja samuti takistanud naiste täieõiguslikku arenemist ühiskonnas; naistevastane vägivald on üldlevinud inimõiguste rikkumine ning peamine takistus sugude võrdõiguslikkuse saavutamisel¹. Rahvusvaheliste organisatsioonide nagu ÜRO ja Euroopa Nõukogu liikmesriigid, aga ka EL maad on rahvusvahelise ja siseriikliku õiguse kohaselt kohustatud teostama nõuetele vastavalt vägivallaaktide ennetamist, uurimist ja karistamist, sõltumata sellest, kas vägivallaakt on toime pandud riigi või eraisikute poolt, ja pakkuma ohvritele kaitset². Perevägivald naiste vastu on intiim- või ekspartneri poolne kontrolliv käitumine, milles sisaldub, kuid mis ei piirdu psüühilise ja seksuaalse vägivaldaga, emotsionaalne vägivald, isolatsioon, majanduslik vägivald, ähvardused, hirmutamine ja ahistamine³. Naistevastane vägivald perekonnas avaldab mõju ka lastele, kellel samuti on õigus olla kaitstud ja leida toetust.

Ametkonnad, mis teostavad vägivallatsejatele mõeldud programme, kannavad suurt vastutust kõigi kaasatud inimeste eest. Meessoost perevägivallatsejatega töötamise eesmärgiks on lõpetada vägivald ning suurendada koduvägivalla ohvrite turvalisust (naised ja lapsed), kuid seda eesmärki peaks käsitlema ka sisalduvana laialdasemas kultuuriliste ja poliitiliste muutuste protsessis soolise hierarhia kaotamise suunas, soolise vägivalla ja soolise diskrimineerimise aga ka teiste isikuvastase ja struktuurse iseloomuga vägivalla vormide ja diskrimineerimise puhul. Standardid on vajalikud töö kvaliteedi tagamiseks, kusjuures eriti oluline prioriteet on ohvrite turvalisus ja et tehtav töö ei ohustaks kaasatute partnereid või lapsi. Käesolevad juhised standardite väljatöötamiseks töös meessoost vägivallatsejatega on koostatud Daphne II projekti „Töö koduvägivalla toimepanijatega Euroopas – WWP” konsortsiumi poolt ning seda on edasi arendatud rahvusvahelises ekspertide töötoas Berliinis 2008. aastal. Need juhised on suunatud programmidele, mis on mõeldud meessoost vägivallatsejatele, kes kasutavad vägivalda oma partnerite ja laste vastu nendes peredes.

Euroopa maade programmid erinevad nii eesmärkide, sihtgruppide, rahastamise, seaduslike aluste ja paljude teiste aspektide ja töötingimuste poolest. Seetõttu ei ole käesolevad juhised mõeldud pakkuma detailseid juhtnööre. Selle asemel pakuvad antud juhised vägivallatsejatele mõeldud programmide jaoks raamistikku, mille alusel saab välja töötada spetsiifilised nõuded vastavaks tööks. Järgnevas lõigus kirjeldatakse vägivallatsejatele mõeldud programmide töö eesmärki ja eeltingimusi ning teises osas esitatakse põhiprintsiibid, mida tuleb silmas pidada vastutusrikka töö puhul meessoost vägivallatsete toimepanijatega.

Standardid tööks koduvägivalla toimepanijatega peavad integreerima uusi uuringute tulemusi ja hea tava kogemusi. See on pidev protsess, mis püüab leida vastust põhiküsimusele ”mis töötab missuguste meeste puhul missugustes tingimustes”?

A Eeltingimused tööks meessoost perevägivallatsejatega

A.1. Eesmärk

Põhieesmärgiks töös meessoost vägivallatsejatega on suurendada vägivallaohvrite turvalisust. Vägivallatsejatele mõeldud programmid peavad programmi igal tasandil eelisjärjekorras tagama naispartnerite ja nende laste turvalisuse. Vägivallatsejatele mõeldud programmide eesmärk peab olema selgesõnaliselt arusaadav nii abistajate kui ka meeste jaoks, kellega tegeletakse.

---

¹ Vt United Nations Declaration on Violence against women 1993

² Vt Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member States on the protection of women against violence adopted on 30 April 2002

³ Vt Respect Statement of Principles and Minimum Standards of Practice 2004

A.2. Koostöö ohvriabiteenistuste ja sekkumise süsteemidega

Vägivallatsejatele mõeldud programmid on vaid üks osa vajalikust laialdasest koduvägivalla vastu suunatud sekkumise süsteemist ning neid ei tohi läbi viia isolatsioonis ega rakendada tingimustes, kus ei pakuta ohvriabi eriteenuseid. Vägivallatsejatele mõeldud programme tuleb rahastada täiendavatest allikatest, mitte ohvriabi teenuste arvelt.

Efektiivselt koduvägivallaga võitlemiseks peavad vägivallatsejatele mõeldud programmid olema üheks integreeritud osaks sekkumise süsteemist ning aktiivselt osalema ametkondadevaheliste liitude ja koduvägivalla vastaste võrgustike töös. Eriti oluline on tihe koostöö teenistustega vägivallaohvritest naistele ja nende lastele, et tagada nende turvalisus ja saavutada ühtne lähenemisviis koduvägivallale. Neid koostööpõhimõtteid tuleb rakendada kaasates naiste tugiteenuste esindajaid kui eksperte vägivallatsejatele mõeldud programmide juhtivatesse komiteedesse ja konsultatiivnõukogudesse. Oluline on ka koostöö ja võrgustikutöö kõigi teiste koduvägivallaga (nt kohtusüsteem, sotsiaalteenused, tervishoiusüsteem ja lastekaitse) tegelevate teenistuste, ametkondade ja professionaalidega. Tuleb tunnustada ja finantseerida osalemist liitude ja võrgustike töös ja koostööd nendega.

A.3. Teoreetilised arusaamad ja täpne kontseptsioon

Vägivallatsejatele mõeldud programmid peavad rajanema arusaamil ja hoiakul, et vägivald naiste ja laste vastu ei ole aktsepteeritav ning vägivaldsed mehed on oma vägivallategude eest vastutavad. Kõik vägivallatsejatele mõeldud programmide töötajad peavad hoiduma vägivalla välja vabandamisest, andestamisest või minimeerimisest ning mõistma hukka ohvri igasuguse süüdistamise. Iga vägivallatsejatele mõeldud programm vajab täiendavalt kindlaid teoreetilisi arusaamu, kus sisalduvad järgnevad aspektid (kuid ei piirdu nendega):

- Sugude suhte teooria - käsitlus sugude hierarhiast ja maskuliinsusest, sealhulgas sotsiaalsetest, kultuurilistest, religioossetest, etnilistest ja poliitilistest mõjudest;
- koduvägivalla mõiste ja kuritarvitamise liigid;
- vägivalla allikad - käsitlus põhjustest ja mehhanismidest, mis viivad vägivallani,
- sekkumise teooria / muutumise teooria – miks kavandatavad sekkumised peaksid muutma osalejate vägivaldseid hoiakuid ja käitumisi.

Need teoreetilised kaalutlused peavad võimaldama pakkuda tööst vägivallatsejatega täpse ja kirjaliku kontseptsiooni. Taolise kontseptsiooni väljatöötamiseks on kättesaadavad mõningad põhjalikult kirjeldatud mudelid.

A.4. Keskendumine asjaomastele vägivalla kasutamise mõõtmetele

Et asjakohaselt läheneda meeste poolt naiste vastu kasutatava vägivalla keerukusele, peab sekkumine olema suunatud erinevatele asjakohastele, selle nähtusega seotud tegurite vastavatele dimensioonidele, mida saab korrastada ökoloogilise mudeli⁴ toel:

–*Sotsiaal-kultuurilised faktorid*, sealhulgas sooline sotsiaalne kontekst, meeste ja naiste vaheline ebavõrdne võimusuhe meie ühiskonnas, vägivalla kui konfliktide lahendamise meetodi lai levik meie kultuuriruumis, kohtusüsteemid ja ühiskondlikud sanktsioonid koduvägivalla kasutamise eest jne.

–*Suhte tegurid*, sealhulgas sugudevahelised võimusuhted paarisuhtes, konfliktilahenduse viisid ja suhtlemine jne

–*Individaalsed faktorid*, mida võib jaotada järgnevalt:

1. *Kognitiivsed faktorid*, kaasa arvatud veendumused ja hoiakud sugudevaheliste suhete ja soorollide suhtes, ootused suhtele (nt romantiline armastus), partnerile ja lastele (nt õigus teenindamisele) ja iseendale (nt maskuliinsus, identiteet)

1. *Emotsionaalsed faktorid*, sealhulgas sugudevahelistel suhetel seisnev tunnete nagu viha, frustratsioon, läbikukkumine, häbi, armukadedus, hirm jne regulatsioon (identifitseerimine,

⁴ Vt Bronfenbrenner 1979, Dahlberg & Krug 2002

teineteisemõistmine ja väljendumine) ning kogemuslikud mudelid, millel nad põhinevad (kiindumuse viisid, identiteeditunnetus, ootused jne.)

2. *Käitumuslikud faktorid*, kaasa arvatud vägivaldse ja kontrolliva soorollidel põhineva käitumise asendamine oskuste ja võimetega lugupidavaks ja võrdväärseks suhteks, nagu empaatia, suhtlemine ja konflikti lahendamine, stressi ja viha ohjamine jne.

B Olulisi põhimõtteid tööks meesoost vägivallatsetajatega

B.1. Kontakt partneriga ja toetus

Et suurendada partnerite turvalisust, peavad vägivallatsetajatele mõeldud programmid tagama osalevate meeste partnerite informeerituse programmi eesmärgist ja sisust, selle võimalustest (nt ei taga vägivallatust), kuidas naise partner võib ära kasutada oma osalemist programmis, et naist manipuleerida või säilitada edasisine kontroll tema üle ning võimalustest ise leida tuge ja turvalisust. Vägivallatsetaja poolsete riskide määratlemise ja hindamise juures tuleb arvestada partneri jagatud informatsiooni. Juhul kui nende partner programmist välja langeb või abistajad tajuvad ohtu naisele või lastele, tuleb naisi ette hoiatada.

Tuleb kohe selgeks teha, et kontakt partneritega on nende jaoks täiesti vabatahtlik ja ei eelda mitte mingil määral vastutust mehe osalemise ja edusammude eest programmi töös. Tuleb arvestada naise vajadustega ja viia miinimumini naistega kontakteerumisel esile kerkida võivad riskid. Partneriga kokkusaamise võib korraldada vastav ohvriabiteenistus või vägivallatsetajatele mõeldud programm ise.

B.2. Lastekaitsepoliitika

Koduvägivald mõjutab alati (otseselt või kaudselt) lapsi, kes elavad vägivaldses peres. Seda arvesse võttes peab vägivallatsetajatele mõeldud programmide üheks prioriteediks olema nende laste väljavaated, nii otseses töös meestega kui ka laialdasema sekkumiste süsteemi integratsioonitasandil ja koostöös teiste ametkondadega. Programmi jaoks tuleb vastavalt kohalikele oludele ja õiguslikule situatsioonile luua üksikasjalik lastekaitsepoliitika, kus on välja toodud konkreetsed abinõud juhtumite jaoks, kus laps on ohustatud. Koduvägivalda mõjud lastele ja osalejate isaksolemise peavad olema osaks vägivallatsetajatele mõeldud programmide õppekavast.

B.3. Suhtumised ja hoiakud vahetus töös vägivalda toimepanijatega

Vägivalda toimepanijatele suunatud programmid rajanevad veendumusel, et inimene suudab ennast muuta.

Vägivallatsetajatele mõeldud programmid peavad pidama mehi, kellega nad töötavad vastutavaks nende poolt kasutatava vägivalda eest ja rõhutama vajadust võtta vastutus oma vägivaldse käitumise ja selle tagajärgede eest. Ka sellisel juhul on oluline, et projekti läbiviijad kohtleksid vägivallatsetajat lugupidamisega ja suhtuksid temasse kui inimesesse, kellel on oma väärikus.

Programmide üheks põhieelduseks on seisukoht, et vägivalda kasutamine on valik. Sellest tulenevalt on töös meestega üheks esmaseks eesmärgiks aidata vägivallatsetajal tunnistada, et kasutades vägivalda teevad nad valiku. Eitamise diskursused, õigustamine, vabandused või teiste või olukordade süüdistamine, tuleb tagasi lükata ja dekonstrueerida.

Üksikasjalik keskendumine vägivaldsele käitumisele rekonstrueerides nende konkreetseid tegusid, mõtteid ja tundeid aitab meestel mõista oma aktiivset rolli vägivalda kasutamises. Uurides lähemalt mitmeid erinevate vägivallatsemiste lähem uurimine ja nendepoolse vägivalda tagajärgede partnerile ja lastele, aitavad arendada meeste empaatiat, vastutust ja motivatsiooni muutumiseks.

Praktikud peavad olema kindlad, et programmi lähenemisviisid ei põhjusta klientidele, nii ohvritele kui vägivallatsetajatele mingeid kannatusi. Töötajad peavad ära tundma, kui mõningate juhtumite puhul (nt alkoholi kuritarvitamine, isiksuslikud häired) võib osutada asjakohasemaks inimene tema huvides suunata mõnede teiste teenuste juurde..

B.4. Riski hindamine Riskianalüüs

Tuleb rakendada süstemaatilist riskide hindamist. Kõrge vägivaldsuse riskiga meeste kindlakstegemine võimaldab abistajatel kasutada õigeid meetmeid ohvrite turvalisuse tagamiseks ja annab olulist

informatsiooni vajaduse kohta erikohtlemise järgi. Riskanalüüs peab olema kohustuslik ja dokumenteeritud, nii programmi algfaasis, kui ka millal iganes vägivaldsete käitumise või olukord viitab võimalikule riskimäära muutumisele. Riskianalüüsis tuleb kasutada võimalikult palju informatsiooniallikaid, eriti partneri tulevikuväljavaadete puhul, aga ka politsei andmeid ja informatsiooni teistelt osaleja või tema perega tegelevatelt ametkondadelt. Arvestada tuleb riskianalüüsi piiratud täpsusega.

B.5. Töötajate ettevalmistus

Kõrge taseme saavutamiseks töös vägivaldsetega peavad abistajad lisaks põhikoolitusele omama nimetatud kvalifikatsioone:

- Pühendumine vägivaldavabadele suhetele ja soolisele võrdõiguslikkusele
- Erikoolitus vägivalda teadvustamisest
- Järelemõtlemine oma suhte üle soorollide ja identiteetidega ning tundlikkus sooliste hierarhiate ja seksismi suhtes
- Järelemõtlemine oma kalduvuste üle vägivaldsele ja domineerivale käitumisele, teadlikkus oma vägivalda ajaloost.
- Igakülgne vägivaldsete suhete dünaamika mõistmine
- Täiendõpe ja supervisioon
- Rühmatöö oskused (abistajate tiimi puhul)

Abistajate puhul, kes ei ole professionaalid ja seega seotud reguleeritud eetikakoodeksiga (nt volitatud psühholoogid / psühhoterapeudid), peavad eetilised küsimused nagu konfidentsiaalsus, andmekaitse, abistaja-kliendi koostöösuhe jne olema spetsiaalselt reguleeritud.

B.6. Kvaliteedi tagamine, dokumentatsioon ja hindamine

Töö kvaliteedi tagamine, dokumentatsioon ja hindamine on iga programmi lahutamatuks osaks. Vägivaldsetele mõeldud programmid peavad dokumenteerima ja hindama programmide tööd ja tulemusi.

Abistajad peavad välja töötama ja juurutama meetmed oma tööprotsessi ja -tulemuste pidevaks jälgimiseks ning siduma need siseriiklike, võimaluse korral ka rahvusvaheliste hea tava ja uurimuste järeldustega. Nende meetmete hulka kuuluvad:

- töörühma regulaarsed koosolekud ja supervisioon
- töö pidev dokumenteerimine
- käesoleva dokumentatsiooni analüüs
- programmi tulemuste sise- ja välis hindamine

Dokumentatsiooni ja hindamist puudutavate oluliste aspektide detailsem kirjeldus on kättesaadav veebilehelt (vt allpool).

C. Lisainfo

Käesolevat juhendit programmidele, kus töötatakse meessoost koduvägivalda toimepanijatega, võib kasutada programmide standardite väljatöötamiseks või korrigeerimiseks. Lingid olemasolevatele tüüpdokumentidele, mida võib standardite üksikasjalikul väljatöötamisel näidistena kasutada ja täpsem informatsioon on kättesaadav www.work-with-perpetrators.eu.

© WWP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe

---

Projekti WWP – Töö koduvägivalda toimepanijatega Euroopas on aastatel 2006 – 2008 rahastanud

Daphne II Programm laste, noorte ja naiste vastu suunatud vägivalda vastu võitlemiseks (EL)

Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth

Saksamaa Liitvabariigi Perekonna-, Vanurite-, Naiste- ja Noorteministeerium